

Vi feier jubileum! - se side 14

VÅLERENGA HISTORIELAG - vi tar vare på fortiden for fremtiden

nr. 1 - 2017
20. årgang

MER GAMMELT ENN NYTT

God påske!

Jubileumsmedlemsmøte 21. april - se side 14

Vandreteater 7. juni - se side 15

Av Even Haugseth

Jubileumsåret er her

Vi er allerede godt inne i 2017, og det er ikke et hvilket som helst år for historielaget vårt: 1. april kan vi feire 25 år. Tenk at det er et kvart hundreår siden Kirsten Paaby trommet sammen til det første møtet vårt i Vålerenga bydelshus. Det var bare 7 stykker som kom, men det skulle vise seg å bli en god begynnelse. Det hadde lenge vært et stort ønske om at Vålerenga måtte få sitt eget historielag. Sånn ble det etter en ide-dugnad om hva det nyåpnede bydelshuset skulle brukes til.

Nå må vi feire det vi har fått til i løpet av disse årene. Det vil vi gjøre på neste medlemsmøte fredag den 21. april. Vi har valgt å legge det til denne ukedagen og starte en time før enn vanlig, for vi har et lengre program enn vi pleier. Plakaten, som står lengre bak i bladet, forteller sitt om hva dere kan glede dere til.

Siden forrige medlemsblad kom ut før jul, har vi både hatt årets første medlemsmøte og årsmøte.

Vi var så heldige å få Sidsel Levin på besøk på januars siste kveld. Hun hadde et veldig interessant foredrag om jødernes historie i Norge, så vi sender en stor takk til henne. Årsmøtet var også greit. Vi kunne se tilbake på et nytt innholdsrikt år i laget vårt, og økonomien er god. Valget kunne ikke vært lettere, for samtlige tok gjenvalg. En gledelig sak på årsmøtet var at Bjørn Granlund ble foreslått som æresmedlem. Hvis det er noen av oss som fortjener dette, så er det nettopp han. Han er en av dem som har stått på for laget vårt helt fra vi startet opp i 1992. Diverse styreverv har han hatt, fotografert, bygget opp og holdt styr på bildene våre. Det er alltid han en kan spørre om hjelp, og han er den som ordner det meste. Det er derfor med glede vi vil gi han dette hedersbeviset på møtet 21. april.

Etter årsmøtet tok vi en prat med de frammøtte om arbeidsgruppene våre. Det er jo sånn at med et så høyt aktivitets-

nivå som vi har, så trenger vi at medlemmene blir med og jobber på kjøkkenet, med fotoutstillinga, med medlemsavisa eller med kalenderen. Mange stiller også opp, men det er greit at vi er så mange at disse oppgavene ikke blir et ork for de som er med. Lengre bak i bladet har vi satt opp hva det vil si å være med i gruppene. Det har allerede meldt seg noen, og det er vi takknemlige for. Vi i styret hører gjerne fra dere som vil være med.

En annen begivenhet som medlemmene kan se fram til, er vandreteateret som går av stabelen onsdag 7. juni. Da har historielaget kjøpt den første av 4 forestillinger av Akerselva kultur- og teaterlags oppsetning «Vandrehistorier fra Malerhaugen». Her spanderer historielaget en forestilling på medlemmene. Vi har føret dem med lokalhistorie fra både Ensjø, Malerhaugen, Etterstad og Vålerenga, så nå blir det uteteater av dette. Vi kjenner teatergruppa godt fra tidlige, et samarbeide som vi hadde fra 2010 til 2013, så vi vet at dette blir både spennende, morsomt og dramatisk. Sang og musikk får vi også. Strekingen vi kommer til å forflytte oss er ikke lengre enn fra Ensjø til Sotahjørnet, så det burde være overkommelig for mange. Den 7. er det altså gratis for våre medlemmer. Vi sender rundt hatten slik at teatergruppa får litt ekstra for innsatsen. De 3 dagene etter har de samme forestilling, og da kan de som ikke er medlemmer hos oss, kjøpe seg billetter. Ikke gå glipp av denne teateropplevelsen.

Når dere leser denne utgaven av medlemsbladet, oppdager dere at den er i farger. Dette har vi så vidt forsøkt før. Nå ble styret enig om at i et jubileumsår, må vi ta dette opp igjen dette. Det blir en helt annen opplevelse å lese et blad i farger enn i svart/hvitt. Vi håper dere setter pris på det.

Det er vår, og styret benytter anledningen til å ønske dere alle god påske.

Forsidebildet:

Siden forrige medlemsblad er gamle Jordal Amfi revet. Ikke bare hockey er blitt spilt der. Som en hyllest til "Amfi'n" og alt den har betydd for så mange, tar vi med dette bildet fra den gang da "The Monn Keys" opptrådte der. Sølvi Wang, Oddvar Sanne, Per Asplin og Arne Bendiksen var populære på scenen i mange år. Foto: Knut Roar Westbye.

Bli med i arbeidsgruppene våre!

Etter årsmøtet 7. mars hadde vi et møte om arbeidsgruppene i historielaget. Målet er at disse gruppene skal være passe store, så det ikke blir for stor arbeidsmengde på hver enkelt deltaker. Husk at lokalhistorie er gøy, og dette kan være en meningsfull, interessant og morsom måte å jobbe på. Her treffer en andre som har samme interesse. Si fra til oss i styret hvis du vil være med på noe av dette.

På forhånd takk!

Dette er de gruppene vi trenger flere til i øyeblikket:

Kjøkkengruppa

har ansvaret for å lage istand og selge noe å spise og drikke på innearrangementene våre. Vi ønsker å styrke denne gruppa slik at vi ikke blir så sårbare hvis de som nå er med, ikke har mulighet for å møte opp. I øyeblikket er det spesielt behov for kaffekokere og noen som kan selge kaffe og vafler på møter og arrangementer. Vi har ingen arrangementer hvor dette er nødvendig på sommeren.

Fotoutstillingsgruppa

har ansvaret for å forberede, gjennomføre og rydde ned vår årlige fotoutstilling. Her trenger vi flere kreative folk som kan være med på å finne ut, planlegge og jobbe med temaer til fotoutstillinga som er rundt midten av oktober. Her må vi bruke vår kreativitet og finne interessante temaer. Bilder fra arkivet vårt og andre steder må finnes eller bestilles. Det må skrives korte eller lengre tekster om de forskjellige bildene. Passende utstillingsgjenstander jobber vi også med å finne. Dagene før settes utstillinga opp. Utstillingshelga bør vi være tilstede og hjelpe til med forskjellige ting, samt ta ned utstillinga etterpå. Det siste er oftest fort gjort. Arbeidet pågår fra februar/mars til den er ferdig i oktober med liten aktivitet på sommeren.

Kalendergruppa

har ansvaret for å lage og utgi vår årskalender. Arbeidet går ut på at vi må plukke ut bilder fra arkivet vårt eller finne aktuelle bilder annensteds og skrive tekster til disse. Korrekturlesing. Det trengs ideer og kreativitet. Arbeider vil pågå fra februar/mars til september med liten aktivitet på sommeren.

Redaksjonsgruppa

har ansvaret for å lage og utgi medlemsavisen "Mer gammelt enn nytt" 4 ganger i året. Her trenger vi kreative folk som som kan være med og finne egnede ting som vi kan ha med i bladet av både bilder og tekster. Hvis vi mangler stoff, kan det også være aktuelt å intervju folk eller skrive om et tema. Alt sendes til redaktøren som setter opp et utkast til avis. Korrektur må leses. Arbeidet pågår hele året. Målet er å jobbe langsiktig. En ekstra innsats blir det naturlig nok før de 4 utgivelsene i mars/april, juni, september/oktober og november/desember.

Arrangementskalender 2017

- Jubileumsmedlemsmøte 21. april kl. 18:00 i menighetssalen, Vålerenga kirke. Se plakat på side 14.
- Vandreteater onsdag 7. juni kl. 19.00. Se plakat på side 15.
- Medlemsmøte tirsdag 12. september kl. 19.00 i menighetssalen, Vålerenga kirke.
- Fotoutstilling lørdag 14. og søndag 15. oktober kl. 12.00 – 16.00 i menighetssalen, Vålerenga kirke.
- Medlemsmøte tirsdag 21. november kl. 19.00 i menighetssalen, Vålerenga kirke.

Årsmøte 7. mars 2017

Fra Styret møtte: leder Even Haugseth, nestleder Haide Østreng, kasserer Gro Shakesby, styremedlem Bjørn Granlund, sekretær Håkon Engh, varamedlem Wenche Ekstrøm og varamedlem Reiner Schaufler.

I tillegg til styret møtte 15 andre medlemmer.

Styreleder Even Haugseth ønsket velkommen og foreslo seg selv som møteleder og sekretær Håkon Engh som referent. Begge forslag ble godtatt uten innsigelser.

Til behandling forelå følgende saker:

Årsberetning for 2016

Regnskap for 2016

Budsjett for 2017

Kontingent for 2018

Innkomne forslag

Valg av styre

(leder, nestleder, kasserer, sekretær, 1 styremedlem og tre varamedlemmer)

Valg av revisor

Valg av valgkomite

(alle valg gjelder for 1 – ett – år)

Årsberetningen ble lest av Haide Østreng og godkjent med følgende innsigelser:

- Valgkomiteen har bestått av Kari Johannessen, Jarle Teigøy og Helge Nilsen.
- Haide Østreng ledet medlemsmøtet 26. januar.
- Kjøkkengruppa tilføyes under "Følgende arbeidsgrupper har vært aktive gjennom året".

Regnskapet ble gjennomgått av Ola Petter Hopp og godkjent uten innsigelser.

Budsjettet for 2017 ble lest av Ola Petter Hopp og godkjent med følgende innsigelse:

- Riktig beløp i høyre kolonne: Annen renteinntekt 2300,-.

Revisjonsrapporten ble lest av Ola Petter Hopp.

Kontingenten for 2017 ble foreslått holdt uendret. Dette ble vedtatt uten innsigelser.

Innkomne forslag

Fra tidligere styremedlem Tordis Kjærstad var det kommet forslag om å utnevne styremedlem Bjørn Granlund, historielagets uunnværlige alt-mulig-mann, til vårt tredje æresmedlem. Forslaget ble behandlet og hjertelig bifalt i styremøte mandag 21. januar. Det er ingen overdrivelse å si at Bjørns innsats for Vålerenga Historielag har vært og er uvurderlig. Han er unik også ved det at han har vært med i styret fra første dag i lagets 25-årige liv, som kasserer og styremedlem, i den første medlemslista fra

1992 står hans navn aller øverst. Som nr. 2 står for øvrig Unni Granlund. Hun og Kari Johannessen ble våre første æresmedlemmer for fire år siden. Bjørn har for øvrig i alle disse åra gått glipp av kun to styremøter, hvorav det ene var akkurat det hvor vi behandla Tordis Kjærstads forslag. Inntil hemmeligheten sprakk under årsmøtet var han altså totalt uvitende om at vi hadde «arbeida bak hans rygg», som han sjøl kalte det. I henhold til statuttene skal selve utnevnelsen finne sted ved første medlemsmøte etter årsmøtet, som altså blir selve jubileumsmøtet. Det kunne ikke passe bedre.

Valg av styre:

Styret har vært sammensatt slik:

Leder	Even Haugseth
Nestleder	Haide S. Østreng
Kasserer	Gro Shakesby
Sekretær	Håkon O. H. Engh
Styremedlem	Bjørn E. Granlund
Varamedlem	Bjørn Arild Gjerdalen
Varamedlem	Wenche Ekstrøm
Varamedlem	Reiner Schaufler
Revisor	Karin Findahl
Valgkomite	Helge Nilsen Kari Johannessen Jarle Teigøy

Valgkomiteen la fram forslag om gjenvalg av hele styret for 2017. Dette ble bifalt ved akklamasjon.

Revisor	Karin Findahl, gjenvalgt ved akklamasjon.
Valgkomite	Kari Johannessen, gjenvalgt ved akklamasjon. Helge Nilsen, gjenvalgt ved akklamasjon. Jarle Teigøy, gjenvalgt ved akklamasjon.

Etter møtet og en pause med gratis kaffe og vafler rettet Even en appell og bønn til medlemmene om å slutte opp om arbeidsgruppene våre.

Til sist slapp prest Ingunn til med en anbefaling om å bli med på gubbelagets tur til Strømstad via Sandefjord på onsdag 26. april. Påmelding til Ingunn.

**For Styret i Vålerenga Historielag
Håkon O. H. Engh (sekretær)**

Gave til historielaget

Etter en vellykket utstilling i Vålerenga kirke, ville Kari Barkenæs, raus som hun er, gi et av sine flotte bilder til historielaget. Det er denne collagen hvor hun har brukt flere av våre bilder.

- Synes den er spesiell med gammelt og nytt fra kirken. Knut Roar Westbye fikk være med. Eva Dagfinrud som holder på englebildet. Vigeland brukte hennes mors ansikt som modell. Det sies også at flere av ansiktene på nattverdsbildet, er folk på Vålerenga. Flott at den oppsto som en levende kirke med mange aktiviteter og rom for oss alle, sier hun.

Vi i historielaget er selvfølgelig kjempeglade for gaven, og sender en stor takk til Kari.

Sanger etterlyst

Vi har også fått en hyggelig henvendelse fra Jan Hellerud og trenger deres hjelp for å kunne svare han. Denne er blitt sendt ut til de medlemmene som har e-post, men vi har ikke fått inn noen fortsettelse på sangen.

Her er hva han skriver:

Min bror Terje og jeg, satt forleden og mimret om vår oppvekst der skillet mellom Vålerenga og Kampen går. Vi husket begge en sang som ble sunget ved spesielle anledninger som bydelsdager, kronprinsbesøk i bilkortesje, o.l. helt tilbake til 1945/46. Vi husket (selvsagt) ikke hele teksten, bare innledningen:

Vi vil synge om deg Vålerenga, du er det herligste stedet på jord. Og, når Weng ikke mer skal ha penga, trives vi i den går'n hvor vi bor. Vi kikker opp i mot Ekebergåsen og skuer ut mot den blå Oslofjord. Vi vil synge om deg Vålerenga osv....

Denne sangen ble om vi husker riktig, sunget fra et lasteplan av et "kor" bestående av barn/ ungdom fra AUF.

Kan historielaget hjelpe oss? Oslo Bymuseum kan det ikke.

Med vennlig hilsen
Jan Hellerud

Jan håper på at vi får inn resten av teksten, så vi kan synge den på julemøtet.

Jan og Terjes nabo fra barneåra, Else-Brit, hilser til gutta:

Det er den biten av sangen jeg husker også, men ikke fortsettelsen. Du må hilse Terje og Jan fra meg. Vi har tilbrakt noen timer på rulla i kjelleren sammen i Jordalsgata 8 når flyalarmen kom.

Hun har en etterlysning etter en annen sang. Den går på melodien "Når det kommer en båt med bananer". Denne kom jo rett etter krigen, så trolig er den den fra samme tid.

Her er de første linjene:

Vålerenga har vi kjær høyt og fritt den ligger der (så kommer det jeg ikke ....)

Med vennlig hilsen
Else-Brit Thorkildsen

Redaksjonen oppfordrer leserne til å gi beskjed hvis de husker noe mer av disse sangene. På forhånd takk!

Kari Barkenæs' flotte gave til historielaget sier mye om Vålerenga kirkes historie.

Totens Blad
— etablert 1928 Onsdag 26. september 2016 Nr. 34 • 89. årgang

Vi får stadig henvendelser fra både privatpersoner og journalister om ting som har med Vålerenga å gjøre. Hyggelig er jo det. Da har vi mulighet til å gjøre Vålerenga enda mer kjent. I høst ble vi kontaktet av avisa Totens Blad som ville skrive noe om Totengata. Det måtte vi selvfølgelig hjelpe til med. Vi stilte også opp med noen av bildene våre. På de neste to sider viser vi hva de skrev om denne beryktede gata:

Sliten gård i Totengata på 1970-tallet. Innerst lå «Tier-løkka». Der var det også klessnorer hvor husmødrene slo av en prat mens klesvasken tørket. Ungene hadde plass til å leke, og mannfolk kastet på stikka. (Utlånt av Arne Wold og Vålerenga Historielag).

Før kvartalet med Totengata ble bygget ut, var Rosendal løkke her. Dette er løkkehuset. I dag er det et av de to gamle husene som ennå står. (Foto: Reidun Historielag).

En bit av Toten på Vålerenga

Her havnet fattigfolk som det ikke var rom for innenfor bygrensene. Totengata på Vålerenga var kjent som «Knivstikkergata». Men nå er den blitt en bygdeidyll i byen, ifølge eksil-kapping Ivar Kvistum.

Georg Mathisen
georg@totens-blad.no

– Totengata? Der var det hardt miljø hele tiden, konstaterer Even Haugseth. Han er loder i Vålerenga Historielag.

Haugseth er opprinnelig hadelending. I så måte passer han godt

inn i sin egen lokalhistorie. Vålerenga ligger nemlig i den delen av Oslo der mange av distriktene på Østlandet har fått sin egen gate oppkalt etter seg. Hedmarksgata, Smålensgata, Odalsgata, Opplandsgata, Solørgata og Østerdalsgata, for å nevne noen.

Fra flatbygdene

– Det kom veldig mange innflyttere hit fra Østlandet. Men det var spesielt mange fra flatbygdene fordi folk derfra hadde behov for arbeid. Derfor flyttet folk til Vålerenga: Her var det mye industri som trekkplaster, forklarer Haugseth.

Totengata er en kort blindgate som går inn fra Strømsveien, den

gamle hovedveien inn til Oslo nordfra. Den fikk navnet sitt offisielt i 1879. Den gangen var det slett ikke fordi den minnet om vakre, rike, brede bygder. Det gjorde ikke beboerne, heller.

Auksjonerte bort barn

Siste halvdel av 1800-tallet var nemlig en tøff tid i Christiania. Da Aftenposten for noen år siden fortalte om at Fattigvesenets protokoller skulle gjøres tilgjengelige i Oslo byarkiv, beskrev avisen tiden slik:

«Fattighorn ble auksjonert bort. Mange sultet ihjel. Regn og snø innendørs. For mange var Christiania på 1800-tallet, dagens Oslo, pinslenes by.»

Utenfor byen

Den gangen var Christiania en liten by med store forsteder. Byen og forstadskommunen Aker kranglet om hvem som skulle betale regningen for alle de fattige. I løpet av 1800-tallet vokste den norske hovedstaden fra 9000 til 229.000 innbyggere.

– Da Vålerenga ble bebygd, lå dette i Aker kommune. Trehusbebyggelsen her ble bygd i 1859 til 1878. Akkurat i Totengata var det bare ett murhus. I og med at Vålerenga lå utenfor bygrensen, var det fritt frem for å bygge i tre, forteller Even Haugseth.

I selve byen var det nemlig murtvang for å unngå brann. Men mar var dyrt.

Ferdiglaftet

– Når fattige folk fra landsbygdene

Det nærmeste du kommer Toten i Oslo, med oversiktlig bomiljø og jord

flyttet til byen, slo de seg ned rett utenfor bygrensen, og så bygde de trehus mye billigere. Det sies at det var folk som satte opp hus på Vålerenga, som hadde med seg ferdig laftet hus som byggesett hjemmefra, sier historielagslederen.

Totengata, den var kjent som «Knivstikker'n» eller «Kniv-

stikkergata». Historiene om hvorfor, de varierer, men det er liten tvil om at det lå virkelige knivstikkeringer bak.

Veistrid

Nå står bare nummer 1 og nummer 3 igjen av de gamle trehusene.

– Det hadde vært flere branner i området, det sto mange nedslitte

Utsikt innover Totengata fra Strømsveien, sannsynligvis på 1970-tallet. Til høyre er nummer 1, hvor det var kolonialbutikk. Disse trehusene ble bygd før byutvidelsen i 1878. (Foto: Vålerenga Blad, utlånt av Vålerenga Historielag).

...nummer 3, som også var det gamle
...in Wilhelmsen, utlånt av Vålerenga

Det var bare én murgård i den gamle Totengata. Her gikk ungene i
nabolaget gjerne på besøk hos kjente, for her var det do – klaskedo –
i hver etasje i oppgangen. (Foto: Reidun Wilhelmsen, utlånt av
Vålerenga Historielag).

På 1930-tallet var det fiskemannen med drakjerre og kubjelle som
kom inn i bakgårdene i Totengata og sørget for at folk fikk kjøpt fisk.
(Utlånt av Arne Wold og Vålerenga Historielag).

...re naboer, mener gatetotning Ivar Kvistum.

trehus i Totengata, så var det planer om å bygge seks felts motorveier inn til byen, og da var det ikke så mange som satset på å holde husene ved like. Dermed ble husene stående tomme etterhvert, noen ble okkupert, og så kjøpte Oslo kommune dem for å rive dem og bygge vei, forteller Haugseth.

Da ble det bråk, Vålerenga Vel kjempet med nebb og klør for å få E6 i tunnel under bydelen, og slik gikk det.

Fra slum til tverrsnitt

Dermed var det duket for et nytt kapittel i Totengatas historie. Som koselig boligområde. Det eneste som er som det var for 150 år

siden, er at det fremdeles bor en og annen totning her.

Ivar Kvistum er en av dem. Eks-kappingen er fascinert av både historien og dagens gatemiljø.

– Byutvikling den gangen handlet mye om å få dyttet fattigdom og elendighet utenfor bygrensen. Dette var et område som generelt var preget av fattigdom og regel-

rett slum, med veldig store sosiale problemer, sier han.

I dag er de gamle trehusene, som det fremdeles står mange av på den andre siden av Strømsveien, ettertraktede boliger. Pittoreske hus som det er gjort en innsats for å ta vare på.

Husene rundt Totengata, de er en del av Jordal borettslag med

155 leiligheter. – Nå er vi vel langt på vei et tverrsnitt av Norges befolkning som bor her, mener Kvistum.

Gjennomskiktig

Han mener Totengata er et veldig trygt miljø for barn å vokse opp i, og han ser også en annen klar parallell til Toten:

– Det er en forestilling om at det er mye mer gjennomskiktig og sosialt tett på landet enn det er i byen. Men jeg vil hevde at jeg aldri har vært borti et mer oversiktig bomiljø enn akkurat her, sier han, og snakker om det almennelige nedpå-lymnet og den jordnære vennligheten som preger både Toten og Totengata. Dessuten er det en traktor der:

Vaktmesterens minitraktor som brukes til å transportere hageavfall og til å måke snø på gangstiene.

Store fellesarealer, unger som leker ute, sosiale arrangementer i regi av borettslaget, stor stabilitet. Bare mens han er ute for å bli fotografert, slår han av en prat med stort sett alle som går forbi.

– Gater som har navn fra Indre Østland - Solør, Odal, Nannestad, Ullensaker, Hurdal - de reflekterer at dette er et område som folk kom flyttende til fra bygdene rundt. Det har de fortsatt med til denne dag, sier han.

Så nært som mulig

Ivar Kvistum har ofte blitt spurt om det er tilfeldig at han havnet i Totengata.

– På ett nivå er det selvsagt det. Men jeg synes det går opp veldig fint. Og gateadressen var medvirkende til at vi bet oss merke i stedet, sier han.

– Dersom noen fra Toten har tenkt seg til Oslo for å bo her i en periode, eller har tenkt å sende ungene hit, så går jeg god for at Totengata er et alle tiders sted å bo. Det er et fint bomiljø, gangavstand til sentrum hvis du vil, buss hvert femte minutt og E6 hjem igjen ligger to rundkjøringer unna.

– Det er jo ikke Toten. Men i Oslo er Totengata det nærmeste du kommer, sier Ivar Kvistum.

Norsk jødisk historie gjennom 165 år

Levin
Oslo

Norsk-jødisk liv og historie gjennom 165 år

Medlemsmøte 31. januar

av Håkon O. H. Engh / foto: Bjørn Granlund

Even Haugseth kunne ønske ca. 70 gjester velkommen. Han orienterte først om det kommende årsmøtet tirsdag 7. mars. Alle medlemmer oppfordres til å sette et stort kryss i kalenderen og sørge for at styret denne gangen vil kunne slippe den vanlige følelsen av «ensomhet». I de seneste årene har rundt regna 15 personer vært til stede, inkludert styret. Årsmøtet er viktig.

Even minnet også om at historielaget fyller 25 år i år. I den anledningen planlegger vi et spesielt jubileumsmøte. Selve fødselsdagen er 1. april, men bursdagsselskapet må legges på en annen dato. Dette kommer vi tilbake til.

Før kveldens kåseri kunne Even bringe den gledelige nyheten at sesongavslutningen før sommeren blir et nytt vandreteater. Etter noen års fravær kommer Akerselva Kultur- og Teaterlag tilbake med ny forestilling,

den femte. Vandringa vil begynne ved Ensjø, gå via Malerhaugen og ende på Vålerenga. Merk datoen: 7. juni!

Så slapp endelig kveldens hovedgjest til med sitt kåseri om norsk jødisk historie gjennom 165 år. Sidsel Levin er kjent for de fleste både fra TV og offentlig debatt, og som gründer og første leder av det jødiske museet i Oslo.

En av Norges pinligste skamletter var paragrafen i den norske grunnloven av 1814 som slo fast at jøder ikke hadde adgang til Norge. Den forteller imidlertid mye om jødernes generelle stilling og anseelse i Europa. Under tegnede klarer ikke motstå fristelsen til å skyte inn noe min historielærer på Teisen gymnas fortalte: I 1822 var Norge de facto konkurs og i desperat behov for lån utenfra. Ironisk nok ble vår unge nasjons selvstendighet redda av to jødiske finansmenn fra Sverige og Danmark, som altså ikke

hadde adgang til landet. Norske myndigheter måtte bryte grunnloven for å la dem komme til Kristiania for forhandlinger. Henrik Wergeland viet sine siste leveår i kampen mot denne absurde paragrafen. Da det endelig lyktes i 1851, hadde han ligget i sin grav i seks år. Wergeland ble en stor helt for norske jøder, og monumentet over ham på Vår Frelses Gravlund bekranses hvert år. Monumentet ble for øvrig bekosta av svenske og danske jøder i 1849, da det ennå ikke fantes noen norsk jødisk befolkning.

Den utbredte frykten for at landet ville bli oversvømmet av jøder som ville overta all handel, ble gjort ettertrykkelig til skamme. Den første kom i 1852, og inntil 1880 hadde kun ca. 30 slått seg ned her. Så begynte innvandringa å øke, men noen stor pågang ble det aldri. De som kom, holdt på sine jødiske tradisjoner og skikker, samtidig med at de tilpasset seg til å være skikkelige borgere

av sitt nye hjemland. Mange av dem var blant de ca. 3 millioner som fra midten av 1800-tallet flykta fra diskriminering, forfølgelse og pogromer i det som da var den enevelde tsarens Russland. Der teaterstykket «Spellemann på taket» slutter, ved at innbyggerne i den jødiske landsbyen Anatevka i Ukraina fordrives, kan man si at den norske jødiske historien begynner.

Da norsk tobakksindustri ekspanderte kraftig på 1880-tallet, henta Conrad Langaard jødiske fagarbeidere fra Baltikum, som var del av tsarens «eiendom». Kveldens kåsør har også røtter derfra. Men innvandringa økte langsomt. Norges jødiske befolkning forble en liten minoritet. I 1890 var det registrert noe over 200. De fleste som kom, bosatte seg i Kristiania/Oslo, men Trondheim fikk også et jødisk miljø. Selv om de gjerne slo seg ned i de samme områdene, oppsto det allikevel aldri noen norsk Ghetto. Etter hvert dannet de mange aktive foreninger innen kultur og idrett. Oslo hadde en tid hele fire jødiske teatre. Før 2. verdenskrig var det to synagoger i Oslo, som seinere ble samla til én.

Gamle jødiske tradisjoner ble kombinert med norsk levevis. Barn ble gjerne oppdratt med at «slik gjør man det i Norge». Det gjaldt å tilpasse seg. Jødiske nordmenn ble da også et godt eksempel på vellykket integrering. Det «norske» tur- og friluftslivet ble adoptert, og mange gjorde seg bemerket innen sportslige aktivite-

ter. Også hopprennet i Holmenkollen fikk en jødisk vinner.

For de som ikke behersket et håndverk, var hverdagen ofte en kamp for å overleve. Omførselshandel var lenge vanlig. En strevsom og knapp levevei. En lov av 1907 satte store restriksjoner på slik handel, og utover i 1930-åra ble det i praksis umulig å leve av det. Allikevel trodde mange at de fleste jødene var velstående. Sidsel Levins far ble bl.a. brukt som et eksempel. Folk som hadde råd til å la sønnen ta pianotimer, måtte jo sitte godt i det! Virkeligheten var at mellom hver lønningdag, fikk mange av familiens eiendeler et opphold hos pantelåneren, på folkemunne kalt «onkel». Etter hvert startet mange jødiske familier butikker, ofte innen manufaktur.

Nazismens oppblomstring, krigen og holocaust ble en tragedie det knapt er mulig å fatte omfanget av. Dette ble også slutten på en epoke av jødisk liv i Norge. Av en befolkning på noe over 2000 ble 772 deportert til Tyskland, hovedsakelig med skipet «Donau» 26. november 1942. Av disse kom bare 34 tilbake. Kvinner og barn ble sendt rett i gasskammer ved ankomsten til utryddelsesleiren Auschwitz 1. desember 1942. Hele familier ble utsletta. Andre overlevde ved at ukjente nordmenn med fare for sitt eget liv hjalp dem med å komme til Sverige. Sidsel Levins egen mor og søster var blant disse. Selv ble hun født etter ankomsten der. Det såkalte «Karl Fredriksens Transport»

reddet tusen mennesker, mange av dem jøder, til Sverige. Det må også nevnes at rundt hundre norske jøder deltok i frihetskampen i alle våpengerer.

Etter krigen kom de overlevende hjem til en ny tragedie og skammelig behandling. Beslaglagt eiendom ble ikke levert tilbake. De måtte begynne på nytt. Skape seg et nytt liv. Først på 1990-tallet ble det gitt en slags erstatning til de gjenværende. Hjelperne og livredderne i farens stund ble også stort sett tilsidesatt og glemt.

I dag sier noen at vi må bli ferdige med krigen, men vi må aldri glemme dette mørkeste kapitlet i menneskehetens historie. Det er viktigere nå enn noen gang å føre kunnskapen om det som hendte videre til nye generasjoner. Antisemittiske og fremmedfiendtlige spøkelses er igjen i ferd med å løfte hodet. Og «jøde» er et vanlig skjellsord blant unge. Vi må aldri glemme at holocaust også skjedde her, ved hjelp av nordmenn. Det må aldri skje igjen.

Vi takker for fram møtet og er overbevist om at ingen angret på at de la veien til Vålerenga kjerke denne kvelden. Kåsøren hadde med seg sin mor, Solveig Levin, og referentene føler for egen del trang til også å uttrykke stor takk for gleden av å dele bord med denne imponerende vitale, kunnskapsrike, taleføre og humoristiske damen på 102 år.

Du kan nå også betale til oss med

vipps

Last ned VIPPS-appen fra App Store eller Google Play.

Søk oss så opp med nr. **16803**.

Bare husk å merke innbetalingen om hva det gjelder.

Takk!

VÅLERENGA HISTORIELAG

Her kan du
betale med
Vipps

Vipps-nummer

16803

vipp
s

Oksa på Sotahjørnet

av Lars "Oksa" Engaas

Oksa er en merkelig fyr. Han har Vål'enga i sitt hjerte, men han har aldri vært på noen av VIFs cupfinaler. Det var han heller ikke i 2008. -Hjertet ditt tåler ikke mer enn ett samleie i måneden, sa fastlegen sist hu skreiv ut Viagra, og det går mange samleier på en cupfinale med VIF.

Sjølsagt har Oksa sett cupfinaler, men aldri VIF. Den første var i 1955, da Skeid feide kanarifugla av banen med 5-0, men det er grenser for hva Oksa vil utsette seg for i edru tilstand. Han har aldri sett VIF med snev av promille på tribunen. Foran fjernsynet derimot.

I 2008 gikk Klanen i tog fra Sofies gate utafør Bislett stadion til Ullevål stadion for å se cupfinalen mellom VIF og Stabæk med "æ". Oksa traska også, som medlem av Klanen, samma veien med forkjølelsen sin i fatle, men da kan kom til Ullevål, så blei det istedenfor cupfinale å ta bussen tel Brynseng for å gå på gjengrodde stier ned tel Sotahjørnet. Rett ved sia av T-banen ved Brynseng hadde VIF i gamle dager treningsbanen sin. Etterstadkroken heter det i dag. Den gang spelte Oksa dødsbekk på guttelaget og feide både ballen og kameratene ut i tornekratta ved sia av banen. Klengenavnet Oksa hadde

han fått fordi kameratene mente han løp som en okse på banen, og da vestkantendinga "-en" er forbudt på Vål'enga, blei det Oksa og ikke Oksen.

Det går ikke fort med Oksa nå. Håret er hvitt og ryggen rund, og det tok litt tid før han kom seg ned i Etterstadgata. Ti VIF-flagg telte han i gata, sjøl om to av dem egentlig hørte hjemme i hjørnegården i Vålerenggata 60, der han var på KFUM-møter i fjerde etasje hos Frank Tore Melby, på den tida Arild Andresen sto i mål for VIF, arvtager'n etter Tippen.

Omsider kom han til Sotahjørnet, og minnene lever fortsatt i minnens arkiv hos Oksa. Han husker godt kafeen, den lave døra og det ene trappepetrinnet ned innafor. Oksa endte på Sotahjørnet et kvarter før cup-

- Vi har ikke ball, vi har puck!

Terje Hellelose var innoft fotoutstillinga sist høst og snakket om et spesielt skilt som er satt opp på Etterstad. Redaksjonen takker for bildene og historien som han har sendt oss. Han har et nært forhold til Jordal Amfi, som nå er revet. Der har han vært mye på is og tribune.

Dette skiltet står på garasjerekka ved Biskop Jens Nilssøns gate 22. Det var en yndet lekeplass for oss som vokste opp der på 1960-tallet. Garasjedørene var av bølgeblikk den gangen. Det var helt topp å spille ishockey i gata. Da løp vi på beina med ishockeykøller og spilte med en liten ball. Kanskje mer likt innebandy i dag. En vi kalte "Knuta" hadde en superball. Den var rød og var av noe gummi/plastaktig materiale, og den hadde ikke noe sprett. Suveren til vårt bruk. Vi hadde gatekamp mot de fra Gladengen. Da spilte vi på Holtan-taket, som var en Ford-bilforretning og lå like ved det

som er Ensjø T-banestasjon i dag. Der var det laget lekeplass på taket med passe høy murkant ned til gårdsplassen. Under denne kampen gikk superballen vår over kanten og ned på gårdsplassen som var låst og gjerdet inn. Gjerdet kom vi nok over, men innenfor gikk det en løs sjäferhund vakt, så den ballen så vi aldri mer. Når det nærmet seg vinter med noe snø og is i gata, tok vi fram pucken, for da var det glatt nok for å bruke den. Det var vel noe av årsaken til at det står puck på skiltet. Puck var helt uvanlig i Norge på 1960-tallet. Det var ikke populært at vi spilte der, så det hendte vi fikk beskjed at det ikke var lov og leke med ball der. Da svarte vi: - Vi har ikke ball, vi har puck! Når det ble is på skøytebanen, ble det slutt på ishockey i gata, for da var vi der fra morgen til kveld. Flere av oss ble aktive ishockeyspillere med kamper på Jordal Amfi, og noen har også vært med på å vinne kongepokaler i VIF hockey.

Hilsen Terje Hellelose

finalen skulle begynne. Der var det like tomt som i dobbeltsenga hans. "Tuben", "Trosten" og "Kinger'n" ligger for lengst på kjerkegården. På den andre sida av Sotahjørnet, der hvor Gjøvikbanen skjærer seg under Strømsveien, satt to kvinner bortgjemt bak buskene ved et av parkvesenets bord.

Oksa som fortsatt av og tel drømmer om et eventyr, spurte pent om han kunne få slå seg ned. Sjøl gutta fra Vål'enga kan av og tel vise antydning tel oppdragelse og håndhelse på folk. Toril satt der med en langpils, og i rullatoren lå det et par tomflasker.

- Du får ikke kjøpt pils i dag, sa Oksa. - Nei, jeg kjøpte dem i går. Jeg får ikke lov tel å drekka på Enga (Vålerenga bo- og servicesenter). Da kan jeg bli kasta ut. - Hvor lenge har du bodd der? - I elleve og ett halvt

år, men egentlig kommer jeg fra Olav Ryes plass, svarte Toril, som hadde jobba på Kielferja.

Oksa hadde også litt å drekka på og dro fram skåneakevitt fra innerlomma. -Kan jeg få en dram? spurte Toril.

- Åh, den varma hjertet mitt godt, sa hu og ga Oksa en klem som varma hjertet hans.

Den andre dama hadde sitti stille der. Det var vanskelig å få kontakt. - Hu hører dårlig og snakker nesten ikke, men hu heter Berit, sa Toril. Da Oksa med høy stemme fortalte at han var vål'engagutt og medlem av Klanen, åpna Berit stille jakka si, og under kom det fram en slitt fleecejumper med VIF- merke og en VIF-dulpedit i glidelåsen. Samtidig stirra hu Oksa inn i øya med et lengselsfullt og stolt smil som Ari Behn ville

brukt to sider på å beskrive. Oksa klarte seg med å få klump i halsen og ga hu en klem. - Du må'kke gjørra det, sa Toril. - Hu kan bli innbilsk!

Oksa kjente at det ikke lukta alkohol av Berit, men mer det som du får kjøpt i en fargehandel. Hu hadde fått hjernen sin så totalt ødelagt, og da hu reiste seg for å pisse i buskene, så hadde hu den samma knekken i knea som den knekken livet hadde gitt'a.

Etter en drøy halvtimes prat sa Oksa han skulle gå ned på Vål'enga vertshus for å høre hvordan det gikk på Ullevål. Berit reiste seg fra benken og fulgte Oksa ned på Sotahjørnet. Hu tok handa hans og smilte, og da Oksa snudde seg på trappa tel vertshuset, så han hu stå aleine på Sotahjørnet og så etter han. Da skåra Moa det første målet, vertshuset jubla og Oksa tørka tårene.

Hvor er dette?

Bilde utlånt av Arne Wold

Vålerenga forandrer seg stadig. Til tross for at mye er bevart og gjort i stand, er det mange hus som er blitt revet. Vi sender en takk til de som sto på for å bevare denne spesielle bydelen. Framover vil vi teste dere og finne ut om dere husker

noe av det som er blitt borte. Send oss gjerne kommentarer eller historier knyttet til disse husene eller gatene – epost@valerenga.org.

En Singer i sort og gull

av Sidsel Nachtstern (fra næravis for Nøtterøy og Tjøme «Øyene» 9. februar 2017)

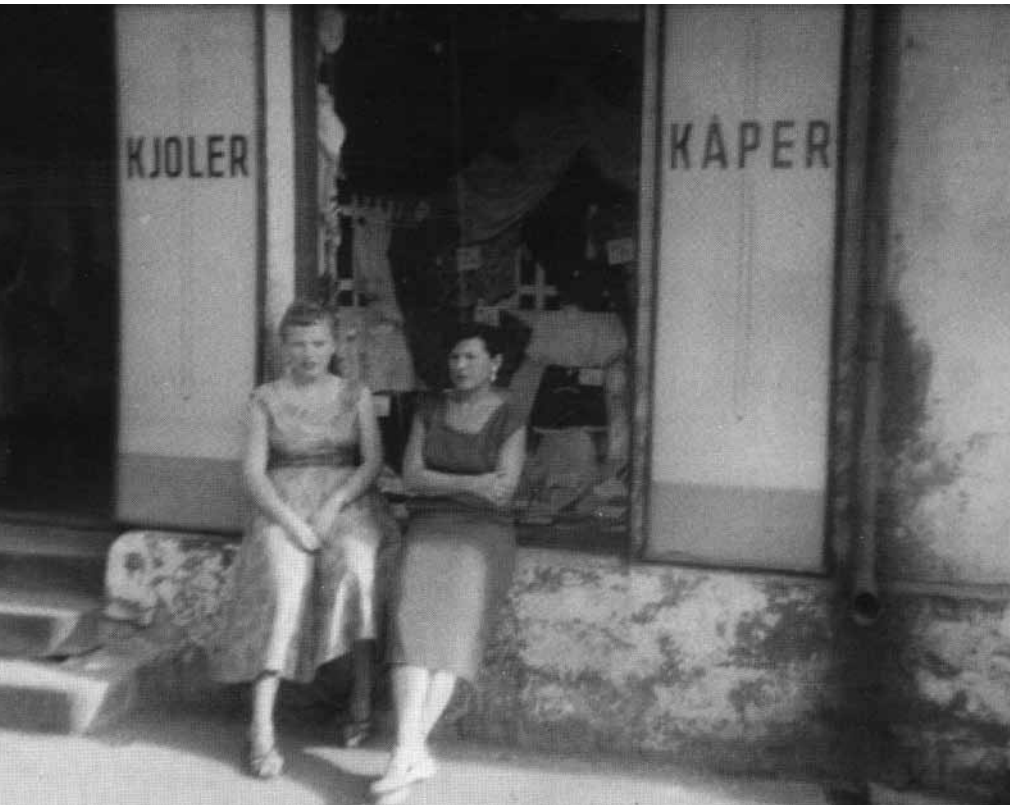
Isaac Meritt Singer het en mann som levde på 1800-tallet. Han var oppfinner, skuespiller og forretningsmann. Han grunnla også symaskinselskapet Singer.

Hvorfor jeg snakker om han? Jo, fordi da jeg sist var i Oslo, gikk jeg forbi et butikkvindu hvor det sto utstilt en

på loftet. Der satt hun med sakser, nål og tråd, masse stoff, og en stor, flott Singer symaskin. Den hadde et tråbrett nederst, som hun styrte med benet. På hver side var det en liten skuff hvor hun oppbevarte trådene. Navnet Singer var preget inn på en sort plate med gullskrift. På siden var det et stort hjul som hun finregulerte

stoffet med. Frøken Olsen var alltid nøye med arbeidet sitt. Det var aldri en skjev søm, eller løse tråder, verken i kjoler eller bukser. Hun var rett og slett et funn.

Moren min inviterte henne alltid ned i bakrommet i butikken ved lunsjtider, men hun ville helst spise der hun var blant stoff og tråd. Hun var som en usynlig ånd. Det ferdige produktet lå alltid klart da hun gikk på ettermiddagen. Hun må ha listet seg opp og ned av de bratte trappene, for vi så henne nesten aldri, men hun var punktlig som en stoppeklokke. Så da var det bare å gå opp der neste dag og hente ned til butikken, til en forhåpentligvis fornøyd kunde. Butikken ble etter hvert avviklet, og da overtok min far maskinen. Den ble plassert i soverommet i leiligheten vår. Han ble så flink etter hvert at han byttet glidelåser, la opp egne klær og riktig nøt å sitte ved den gamle Singeren. Han sydde til og med lakenpose til meg da jeg skulle på interrail i slutten av sekstiårene. Hvor den ble av, det vet jeg ikke, derom tier historien. Jeg har aldri vært en sydame, men en Singer i stua hadde vært et fint minne om en svunnen tid, da frøken Olsen satt på loftet og rettet kjoler og benklær.

Øverst: Utenfor Erma Konfeksjon i St. Halvards gate 79. Til høyre Rachel Nachtstern. Bilde utlånt av Sidsel Nachtstern. Nederst: Tegning av St. Halvards gate 79, Kafe Eno og de andre husene oppover Strømsveien. Fra historielagets arkiv.

Singer symaskin. Da kom tankespinnet, og plutselig var jeg tilbake i de sene femtiårene, og begynnelsen av sekstiårene. Den gang mine foreldre hadde en konfeksjonsforretning på Vålerenga. Der solgte de alt fra undertøy til kjoler og herreklær. Ofte var kjolene for vide, eller buksene for lange. Da måtte de forandres. Det gjorde frøken Olsen. Hun var en, for meg den gangen, gammel frøken med grått hår og knute i nakken. Hun hadde runde stålbriller og store, brune sko, jeg husker aldri at hun smilte, men hun var sikkert snill. Hun snakket nordlandsdialekt. Frøken Olsen var ansatt i butikken som sydame. Soverommet hennes var

Klasse 2B 1961/1962 Vålerenga skole

Klassebildet denne gangen er av 2B 1961/1962. Vi mangler noen etternavn. Er det noen som husker dem?

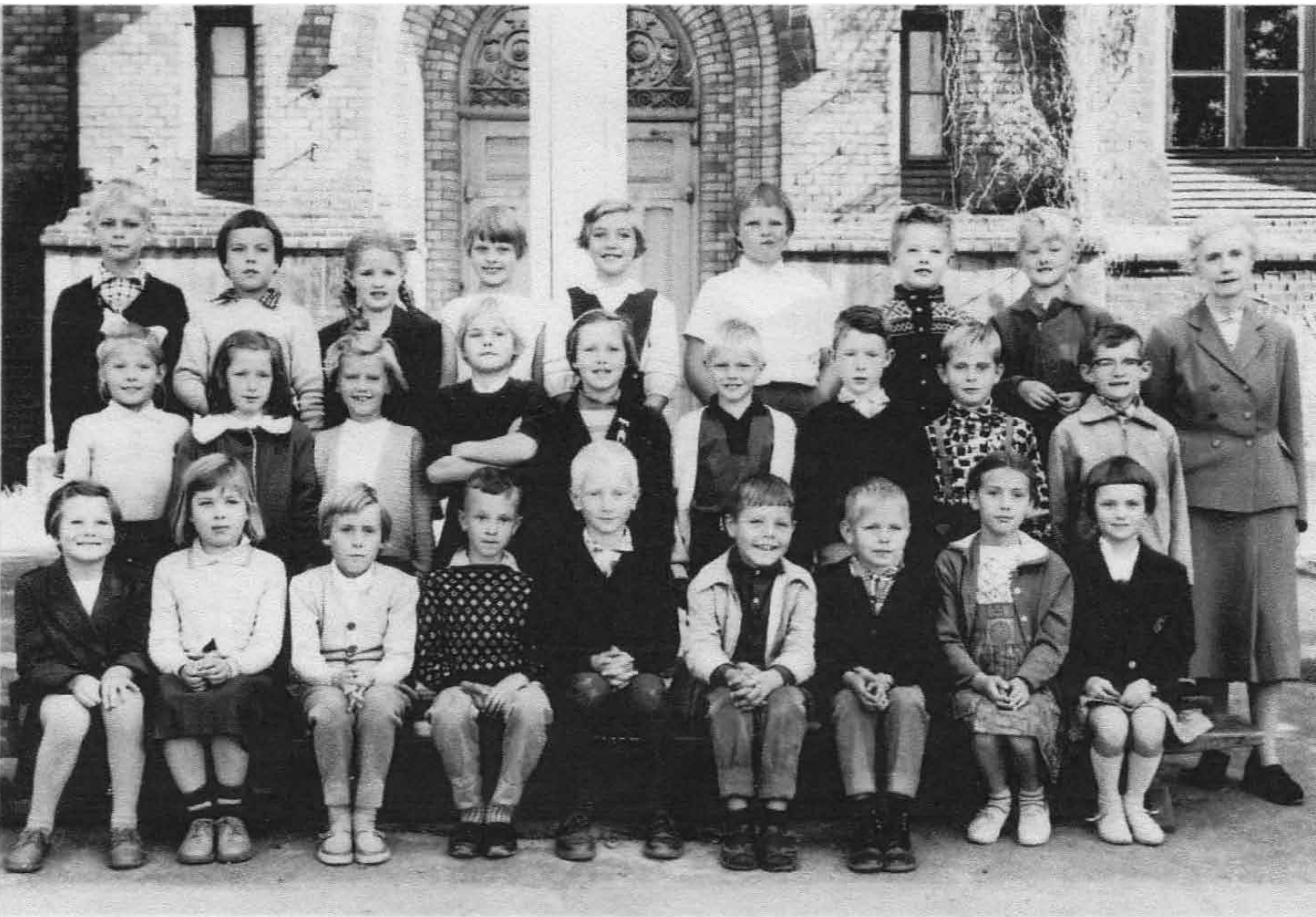
Har du noe å fortelle fra denne tiden på Vålerenga skole, vil vi gjerne ha historien din.

Vi takker Wenche Ekstrøm for bildet av disse småtassene.

Bak venstre: Kjell Erik Larsen, Toni Ring, Anne Margrethe Høye, Bjørg Torild Larsen, Wenche Ekstrøm, Anne Marie ?, Thor ?, Lars Fjeldsgaard.

Midten venstre: Gro Andersson, Kari Korsmo, Kirsten Tunslie, Hege Syvertsen, Berit Andresen, Roy ?, Svein Rolf Karlsen, Bjørn Østby, Trond Gustad.

Foran venstre: Anne Karin Larsen, Lisbeth Jacobsen, Eva Fjeldstad, Christian Haglev, Per Dalmar, Steinar Olsen, Knut ?, Berit Sørheim, Sigrid Elisabeth Stav.
Lærerinne: Sara Hagen.

1961/62 2b med Sara Hagen

Velkommen til

MEDLEMSMØTE 21. APRIL

kl. 18:00 i menighetssalen Vålerenga kirke

Vi feirer jubileum!

BURSDAGSPROGRAM:

- Historielagets mor, Kirsten Paaby, kåserer: Fra bydelshus til historielag
- Vi koser oss med kaffe og bursdagskake m.m.
- Syngende hyllest ved Vålerengen pikekor
- Trond Ingebretsen synger "Vålerenga kjerke" m.m.
- Æresmedlemskap deles ut
- KINO: Film av "Neste kamp" som ble vist på Oslo Nye Teater i 2013

VELKOMMEN!

Hvis det er noen som vil være tidlig ute og vil ta i et tak, er vi takknemlige for litt hjelp til oppsett av stoler og bord.

Velkommen til

VANDRETEATER 7. JUNI kl. 19:00 med Akerselva kultur- og teaterlag

Frammøte: Ensjøtunet, Malerhaugveien 10b (bak det hvite trehuset)

Ensjø-Malerhaugen-Vålerenga

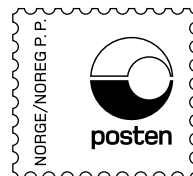
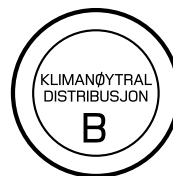
Akerselva kultur- og teaterlag inviterer til lokallhistorisk vandreteater med scener fra 1900-tallet og fram til i dag. Her blir det pøbelkrig og henrettelser, gullbryllup og poesi. Vi møter frabrykkjenter, industriherrer, krigsbarn, kjeks og OBOS. Det blir slagere fra 60-tallet – alt i en miks av sannhet og fantasi i teatergruppas kjente tradisjon.

Forestillingen er gratis for historielagets medlemmer 7. juni. Vi sender rundt hatten slik at de får en ekstra påskjønnelse for innsatsen. Samme forestilling settes også opp 8. og 9. juni kl. 19:00 samt 10. juni kl. 16:00. Disse dagene kjøpes billetter på stedet i god tid før oppstart, pris kr 200,- for voksne og kr 50,- for barn. Varighet antas å være ca. halvannen time.

VELKOMMEN!

Avsender/Retur:

VÅLERENGA HISTORIELAG
Hedmarksgata 2
0658 Oslo

MER GAMMELT ENN NYTT

Årgang 20 - nr. 1/2017
ISSN 1890-9094

Informasjonsblad for
VÅLERENGA HISTORIELAG

epost@valerenga.org

Bankkonto: 0530 04 78222

Leder

Even Haugseth

Nestleder

Haide S. Østreng

Kasserer

Gro Shakesby

Sekretær

Håkon Olav Harald Engh

Styremedlem

Bjørn Granlund

Varamedlemmer

Bjørn Arild Gjerdalen

Wenche Ekstrøm

Reiner Schaufler

Kalendergruppe

Anne Teppen

976 18 464

ateppen@live.no

Fotoutstillingsgruppe

Even Haugseth

938 01 902

leder@valerenga.org

Fotogruppe

Fotografering, innsamling og
avfotografering av bilder:

Bjørn Granlund

901 80 290

foto@valerenga.org

Idrettsgruppe

Om bydelens idrettsmiljø

Bjørn Arild Gjerdalen

909 19 250

b.gjerdalen@gmail.com

Redaksjon medlemsavisa

Even Haugseth

938 01 902

leder@valerenga.org

Hagevandring 9. mai kl. 18.00

i Etterstad kolonihager

Fortau- og bakgårdsmarked

på Vålerenga 2017

6. mai kl. 12.00-16.00

Salgstorget

Bestilling: foto@valerenga.org eller tlf. 901 80 290

- **Historielagets kalender 2017**
Kr. 100,- + porto
- **VIF-bok Heia Vål'enga!**
Kr. 450,- + porto
- **VIF jubileums-CD med 42 låter 1973-2012 inkl. jubileumslåta "Stolthet, respekt og kjærlighet" av Trond Ingebretsen**
Kr. 199,- + porto

Vålerenga historielag på nett:

valerenga.org

www.facebook.com/valerenga.historielag

Så enkelt er det støtte Vålerenga historielag

Hvis du tipper, spiller lotto eller
joker og vil gi overskuddsandelen
(5% av tippebeløpet, ikke evt.
premie) til Vålerenga Historielag.
Klipp ut og ta med kortet og vis
det til tippekommisjonæren.

Takk for støtten!

32774890364462